

MILJÖUTSKOTTETS UTLÅTANDE 43/2006 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om grupptalan och om ändring av lagen om Konsumentverket

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 4 oktober 2006 en proposition med förslag till lagar om grupptalan och om ändring av lagen om Konsumentverket (RP 154/2006 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att miljöutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialmedarbetare Maarit Leppänen, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Jukka Nurmio, miljöministeriet
- förvaltningsråd, juris doktor Pekka Vihervuori, högsta förvaltningsdomstolen
- specialforskare Jouko Tuomainen, Finlands miljöcentral
- överinspektör Ilkka Arhi, Västra Finlands miljöcentral
- advokat Sakari Niemelä, Finlands naturskyddsförbund rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om grupptalan. Med grupptalan avses en talan som utan en uttrycklig fullmakt förs på en i talan definierad grupps vägnar så att domen i målet blir bindande för gruppens medlemmar. Tillämpningsområdet för den föreslagna lagen om grupptalan är begränsat. Lagen föreslås bli tillämplad i tvistemål som gäller konsumentförhållanden i den omfattning som de faller inom konsumentombudsmannens behörighet, inte i mål som gäller miljöskador.

I lagen föreskrivs om s.k. offentlig grupptalan, dvs. grupptalan som väcks av en myndighet.

I en grupprättegång är en myndighet, med andra ord konsumentombudsmannen, kärke och företrädare för en grupp.

För att ett ärende ska kunna handläggas i form av en grupptalan förutsätts det att flera personer har anspråk som grundar sig på gemensamma eller likartade omständigheter mot samma svarande. Lagens tillämpningsområde föreslås inte bli begränsat till endast en viss taleform. Således kan både fullgörelsetalan och fastställsetalan föras i form av grupptalan.

Lagarna avses träda i kraft ca tre månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utskottet har behandlat propositionen med utgångspunkt i sitt eget behörighetsområde, alltså miljö och miljöskador. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar med följande anmärkningar.

Det är motiverat att förslaget begränsar lagens räckvidd till behandlingen av tvistemål mellan konsumenter och näringsidkare. I sitt betänkande, som innehöll fem avvikande meningar och två uttalanden, föreslog arbetsgruppen för grupptalan IV att lagen också skulle gälla miljöskador. Men detta fick ett negativt mottagande i utlåtandena om betänkandet. Om erfarenheterna inom konsumentskyddet och av tillämpningen av den motsvarande lagen i Sverige visar sig vara positiva, finns det skäl att senare utvidga lagens räckvidd till t.ex. miljöskador. I princip kunde en möjlighet till grupptalan förbättra situationen för dem som lidit skada.

De viktigaste orsakerna till att lagen inte ska tillämpas på miljöskador hänger samman med behovsprövning och avsaknaden av en lämplig ansvarsmyndighet. Miljöskador är på många sätt annorlunda än skador i ett konsumentförhållande. Exempelvis största delen av de miljöskadeersättningar som årligen utdöms för förorening av vattendrag ingår i förvaltningsförfarandet kring tillstånd som avses i miljöskyddslagen enligt principen om officiellt och samtidigt förfarande. Det betyder att de skador som verksamheten eventuellt kommer att förorsaka utreds vid handläggningen av tillståndsansökan på tjänstens vägnar utan att den som lider skada behöver kräva ersättning. Den skadelidandes krav är på så sätt till stor del kanaliserade till förvaltningsförfarandet och inte till någon underrätt, vilket är till fördel för den skadelidande. I miljöärenden finns det inte behov av fullgörelsetalan och fastställsetalan i samma utsträckning som i andra ärenden, eftersom de skadelidandes rättssäkerhet tillgodoses genom ett förvaltningstvång som väcks hos förvaltningsmyndigheten i fråga om krav på att upphöra med olaglig verksamhet och att följa bestämmelser. Yrkandet kan framstäl-

las av en enda skadelidande eller en organisation som avses i bestämmelserna.

Systemet med ersättningsansvar har också i regel fungerat bra. Visserligen kan kortvariga små skador falla utanför det, för de omfattas av den s.k. skyldigheten att tåla störningar enligt lagen om ersättning av miljöskador. Det betyder att skadan i huvudsak ersätts endast om det inte kan anses vara skäligt att man måste tåla störningen. Grupptalan har för sin del ansetts lämpa sig bra just vid små masskador, alltså identiska, rätt obetydliga skador som orsakats hundratals personer och där det inte lönar sig för en enskild skadelidande att vidta rättsliga åtgärder.

Rätten att väcka grupptalan i miljöärenden har i arbetsgruppsskedet föreslagits bli tillgodosedd så att miljöförvaltningen spelar en viktig roll när talan väcks. Den behöriga myndigheten är då den regionala miljöcentralen, eftersom det saknas en myndighet som motsvarar konsumentombudsmannen. Enligt sakkunniga finns det risk för att myndigheterna inte längre är opartiska om den regionala miljöcentralen eller någon annan miljöförvaltningsmyndighet blir behörig. Miljöcentralerna har redan nu flera sinsemellan motstridiga uppgifter som har ansetts riskera objektiviteten. Bland annat därför står det särskilt inskrivet i lagen om miljöförvaltningen att skötseln av lagstadgade tillstånds- och övervakningsärenden ska organiseras så att en opartisk behandling garanteras. Frågan om myndigheten som kärande måste alltså beredas på nytt.

Justitieministeriets förvaltningsområde förfogar över ett anslag (25.01.51, 260 000 euro) som bl.a. får användas till understöd för ersättningar för rättegångar med anledning av miljöskador, samt till nödvändiga kostnader för intressebevakningen i förvaltningsärenden som gäller miljövärden. Understöd kan betalas om saken kan anses vara av stor vikt med tanke på det allmänna miljövärdets intresset eller ha en betydande inverkan på många personers omständigheter och de kostnader som åsamkas en part eller kärande inte kan anses vara rimliga med beaktande av hans eller hennes betalningsförmåga. Utskottet

anser att anslaget för närvarande är tillräckligt med tanke på eventuella miljöskador och menar att det finns skäl att bättre informera om möjligheten till understöd.

Utlåtande

Miljöutskottet anför

att lagutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 5 december 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Pentti Tiusanen /vänst
vordf. Oras Tynkkynen /gröna
medl. Susanna Haapoja /cent
Rakel Hiltunen /sd
Tuomo Hänninen /cent
Inkeri Kerola /cent
Kari Kärkkäinen /kd

Jouko Laxell /saml
Mikaela Nylander /sv
Heikki A. Ollila /saml
Eero Reijonen /cent
Unto Valpas /vänst
Ahti Vielma /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.